

AKDENİZ'DE BELGESEL SİNEMA

Geçtiğimiz İstanbul Film Festivali'nde düzenlenen 'Köprüde Buluşmalar' etkinliğinde de masaya yatırılan **Akdeniz Belgesel Sineması'nın ortak bir sinema diline sahip olup olamayacağını tartıştık.**

■ SOMNUR VARDAR

Hollandalı Heddy Honigmann'ın Pere-Lachaise mezarlığında çekilen filmi *Daima* (Forever, 2006), her yaşamın aslında harcanmış bir şans olduğunu yetkin bir belgesel diliyle yüzümüze vuruyordu. Herhalde çoğu izleyici filminden, önünde kalan zamanı da harcayacağımı bilmenin hüznü ve Proust'un 'Kayıp Zamanın İzinde' serisini okuyamadan ölmenin endişesiyle çıktı. Sınırlardan, kimliklerden, mücadeleden bahsetmeden, yaşam ve ölüm hakkında bu denli sade ve vurucu belgeseller yapabilmek bizim yaşadığımız coğrafyada da mümkün mü?

Bu yıl İstanbul Film Festivali kapsamında düzenlenen 'Köprüde Buluşmalar' etkinliğinde tartışılan konulardan biri, Akdeniz'in kendine özgü bir belgesel sineması olup olmadığıydı.

Aslında film endüstrisi, 'Akdeniz Belgesel Sineması' derken bu gruba Fransız, İtalyan, İspanyol ve Yunan sinemasını almıyor. Aynı şekilde Adriyatik uzantısındaki ülkeler de bu gruba dahil değil. Onların hepsi Avrupalı. Belgesel söz konusu olduğunda 'Akdeniz Sineması' Ortadoğu ve Kuzey Afrika'yı da içeriyor. Bu tanıma dahil olan ülkeler, Türkiye ile birlikte, sektörde Güney Akdeniz olarak anılıyor.

Bir Türk, bir İsraili ve bir Tunuslu belgeselcinin ortak bir sinema dili var mıdır? Görsel iletişimin bu denli hızlı ve kontrol dışı geliştirdiği bir dünyada, belli bir bölgenin sinemacılarının oraya ait bir kimliğe kolektif olarak sahip çıkıp, belirli bir görsel tarza bağlı kalmala-

rını beklemek onları fazlaca (ve de haksızca) kategorize etmek olur.

Yine de bugün endüstri içinde bir Akdeniz Belgesel Sineması'ndan bahsedilmekte. Eüromed tarafından AB destekli ciddi bir fon yatırımıyla sunulan 'Greenhouse Uzun Metraj Belgesel Geliştirme Projesi', Akdeniz havzası sinemacılarını Batı'nın Sundance, Jan Vrijman, Arte gibi kurumlarıyla buluşturan önemli bir girişim.

2007'de ilk serisine katıldığım atölyede, projeleri birleştiren ortak noktanın yönetmen yaklaşımı ya da görsel anlatımdan çok, içerik olduğunu gördüm. Geçen yıl Greenhouse'a seçilen on çalışmadan dokuzu son derece politiktik ve hemen hepsi bireysel tecrübelerden esinlenerek yazılmıştı. Bu projelerde, çoğu yönetmenin bireysel tecrübelerinin bir belgesel öyküsüne dönüşmesine tanık olduk.

Orhan Eşiköy ve Özgür Doğan'ın son derece etkili görsel anlatımıyla dikkat çeken 'İki Dil Bir Bavul-Okul Yolunda' başlıklı projesi, Doğan'ın ilkokul yıllarında bir Kürt köyünde

Türk öğretmeni ile yaşadığı ilişkiden yola çıkarak oluşturulmuş. İsrail pasaportu taşıyan ve Ramallah'ta yaşayan bir Filistinli olan Rima Essa'nın filmi *The White Hallway* (Beyaz Koridor) ise kanser tedavisi için İsrail'deki hastaneye ulaşmaya çalışırken sürekli sınırlarda durdurulan Filistinli çocuklar hakkında. Ürdünlü eşcinsel bir erkek Arap dünyasının bütün tutuculuğuna rağmen, burada hem heteroseksüel hem de eşcinsel seksin kapalı kapılar ardında son derece gelişmiş bir sektörde nasıl servise dönüşürdüğüne dikkat çekerken, İsraili bir yönetmen "ailem 2. Dünya Savaşı sonrası İsrail'e yerleşmek yerine diasporada kalmayı seçse biz nasıl insanlar olurduk?" diye soruyor.

Bütün bu hikâyelerdeki temel unsurların 'kimlik' ve 'diyalog' olduğunu görmek zor değil. Bu ülkelerden belgeselcilerin özellikle dünya festivallerine seçilen işlerine baktığımızda da, bu iki temanın sürekli tekrar ettiğini fark ediyoruz. Tabii, oralara özellikle bu temaları işleyen filmlerin mi seçildiği ayrıca sorgulanabilir. Yine de Ortadoğu ve Kuzey Afrikalı belgeselcilerin kimlik ve diyalog konularına ciddi oranda kafayı taktığı da su götürmez bir gerçek. Son derece feodal, bireyin pek de fazla önemsenmediği toplumlarda yetişen bizler için 'kadın', 'erkek', 'eşcinsel' ya da herhangi bir 'azınlık mensubu' olmak ve bu kimliklerin politik olarak sürekliliğini çizmek çok önemli. Bölgenin en demokratik ülkesi sayılan Türkiye'de bile, anayasanın bireysel haklar ve özgürlükleri öne çıkararak yeniden yazılması dikkat çekilen, bütün bu koşullar altında 'bireysel olan politiktir' (personal is political) sloganı bizler için daha da geçerli.

LONDRA POSTASI

■ ALISA LEBOW

Londra'da gerçekleşen ve iki hafta süren 'Filistin Film Festivali' kendi alanında dünyadaki en büyük ve en önemli festival. İlk düzenlendiği 1999 yılından bu yana zamanla büyüdü ve prestij kazandı. Dört yıldır olduğu gibi bu yıl da festivalin ilk haftası şık ama labirent gibi olan mekân Barbican'da gerçekleşti, ikinci haftasında ise Londra Üniversitesi'nin kolejlerinden SOAS'ta (School of Oriental and African Studies) ücretsiz gösterimler düzenlendi. Hamid Dabashi'nin 'Dreams of a Nation: On Palestinian Cinema' (Bir Ulusun Hayalleri: Filistin Sineması Üzerine) kitabının önsözünde belirttiği gibi, bir ulusal sinemanın gelişmesi için belli bir ulusal altyapının olması gerekir; dolayısıyla adına Filistin sineması denen bir şeyin varlığı başına kayda değer bir olgu. Filistin filmlerinin gösterildiği bir festivalin 9. yılını doldurmuş olması ise hayli önemli bir kazanım.

Tahmin edebileceğiniz gibi festival programını daha çok belgeseller oluşturuyor. Programdaki filmlerin tamamı Filistinli yönetmenlere ait değil, üstelik Filistin davasını savunan İsraili Yahudilerin çektiği bazı filmler de var. Filistin filmlerinin çoğu yeterince tanınmadığından festival programında Mustafa Abu Ali'nin *They Do Not Exist* (1974) ve Tawfik Saleh'in *Al-Makhdou'oun* (*The Dupes*, 1972) filmleri gibi Filistin sinemasından klasikler de bulunuyor.

Festivalde özellikle öne çıkan temalardan

biri 60. yıldönümü nedeniyle 'Nakba'ydı. Filistinlilerin İsrail'in kuruluşu için kullandıkları bu terim Arapça'da 'büyük felaket' anlamına geliyor; öbür yandan Nakba İsraillilerce bağımsızlığın yıldönümü olarak görkemli kutlamalarla anılıyor. Festival iki tanıklık belgeselinin gösterildiği bir geceyle açıldı, bunlardan ilki *Collection of Testimonies from the Nakba Archive* (2007), ikincisi ise *Women's Testimonies of the Nakba* (2006) adlı kısa film. İlginç bir şekilde iki film de Nakba sırasında gerçekleşen olayların kaydını tutmayı hedefleyen arşiv projeleriyle bağlantılı filmler: İlki esas olarak Filistinlilerin tuttukları bir tarihsel arşiv, ikincisi ise 1948'de Filistinlilerin yaşadıklarını İsrail halkına kabul ettirmeyi ve hatırlatmayı amaçlayan, bizzat İsraillilerin yürüttüğü *Zochrot* (anılar) projesi.

Tanınma ve kabul görme meselesi Nakba bağlamının dışında başka filmlerde de mevcuttu. Özellikle Nada El Yassir'in İsrail sınırları içinde yaşayan Bedevilerin çıkışsızlığını konu edinen filmi *All That Remains* (2005) başarılı bir yapım. İsrail devleti, Bedevileri geleneksel topraklarından kovup sapa yerlerdeki beton kentlere yerleştirmeye çalışıyor. Bedevilerin yaşadığı köyler İsrail tarafından resmi olarak tanınmıyor, dolayısıyla elektrik, su, sağlık gibi en temel hizmetlerden mahrum bırakılıyor. Her an köylerinin boşaltılması, ekinlerinin yakılıp evlerinin yıkılması tehdidiyle karşı karşıya olan Bedeviler, her şeye rağmen hayvanlarını yetiştirmeye ve topraklarını işlemeye devam ediyorlar.

Festivalde gösterilen belgeseller, Filistinlilerin her gün yaşadıkları aşağılanmalara, hayatlarına ve geçim kaynaklarına getirilen keyfi ve baskıcı kısıtlamalara, vatanlarına geri dönüş haklarına, direniş savaşçılarına ve hatta sanatçılarına ve şairlerine 'tanıklık' ediyor. Bu tür festivallerde insan, belgeselin muazzam kültürel kuvvetinin ve geçerliliğinin bir kez daha farkına varıyor.

(Çeviri: Başak Ertür)

Alisa Lebow Londra'daki Brunel Üniversitesi'nde belgesel kuramı, tarihi ve prodüksiyonu üzerine ders veren bir sinemacı ve akademisyen. Ayrıca docİstanbul Belgesel Araştırmaları Merkezi'nin kurucu üyelerinden.

DUYURULAR:

• Bağımsız Akdeniz Yapımcıları Birliği Apimed tarafından düzenlenen 9. Avrupa-Akdeniz belgesel marketi **Medimed**, 10-12 Ekim 2008 tarihleri arasında İspanya'nın Sitges kasabasında gerçekleşecek. Geliştirme aşamasındaki belgesel projelerinizi kanalların program sorumlularına ve distribütörlere sunmak için, 2007-2008 yapımı bitmiş belgesellerinizi satın alma temsilcilerine izletmek için başvuru tarihi **1 Temmuz 2008**. Projelerin finansmanının %25'ini bulmuş olmaları ve/veya yayın garantisi almış olmaları ve/veya bir ortak yapım anlaşması gerçekleştirilmiş olmaları gerekiyor. (www.medimed.org)

• **Maison d'Europe à Paris** Fransa Belgeselciler Birliği **Addoc** aracılığıyla aylık belgesel günleri düzenliyor. Filminizi yollamak için Julien Berthoud ile iletişime geçebilirsiniz. (www.addoc.net)

• Belgesel alanındaki en önemli marketlerden biri olan **Sunny Side of the Doc 24-27 Haziran 2008** tarihleri arasında La Rochelle, Fransa'da gerçekleşiyor. Bu yılki temalar 'Yeşil Devrim ve Yeşil Programlar', 'Gerçeklik Temsilleri: docu-drama'dan drama-doc'a' ve 'Uluslararası Dağıtım'. (www.sunnysideofthedoc.com)

• Değişim sürecindeki ülkelerin sinema filmlerinin ve uzun metraj yaratıcı belgesellerinin Almanya'daki dağıtımını desteklemeyi hedefleyen **World Cinema Fund-Distribution** fonu için son başvuru tarihi **26 Haziran 2008**. (www.berlinale.de)

• Sosyal içerikli belgesellerin finansmanını hedefleyen Britdoc Good Pitch sunum organizasyonu için son başvuru tarihi 6 Haziran 2008. (www.britdoc.org/festival/Welcome)

• 9-13 Haziran 2008 tarihlerinde Londra'da arşivleme ve arşiv kullanımı hakkında Focal International bir eğitim verecek. (www.focalint.org)

• **Sundance** belgesel film fonu için son başvuru tarihi **7 Temmuz 2008**. (www.sundance.org)

• **Osmanlı Bankası Müzesi Belgesel Gösterimleri** (www.obmuze.com)

5 Haziran: Anaokulu (Zhang Yiqing)

12 Haziran: Küllerinden Doğmak (Enis Rıza)

BAŞVURU TARİHİ YAKLAŞAN FESTİVALLER

Toronto Uluslararası Film Festivali:
6 Haziran 2008 / www.tiff08.ca

Sheffield Uluslararası Belgesel Film Festivali:
15 Haziran 2008 / <http://sheffdocfest.com>

Warsaw Uluslararası Film Festivali:
15 Haziran 2008 / www.wff.pl

RIDM: 15 Haziran 2008 / www.ridm.qc.ca/en/home.html

1001 Belgesel FF: 20 Haziran 2008 / www.1001belgesel.net

Festival dei Popoli:

30 Haziran 2008 / www.festivaldeipopoli.org

Jihlava Int DocFilm Festivali:
30 Haziran 2008 / www.dokument-festival.cz

Bağımsız Sinemacıların Uluslararası Panoraması:
1 Temmuz 2008 / www.independent.gr

BU AYKI FESTİVALLER

Beeld voor Beeld: 4-8 Haziran 2008 / www.beeldvoorbeeld.nl

Message to Man Uluslararası Belgesel FF:
15-22 Haziran 2008 / www.message-to-man.spb.ru

Silverdocs: 16-23 Haziran 2008 / <http://silverdocs.com>

Encounters-Güney Afrika Uluslararası Belgesel FF:
19 Haziran-13 Temmuz 2008 / www.encounters.co.za

Filmfest München:
20-28 Haziran 2008 / www.filmfest-muenchen.de

Philadelphia Independent FF:
26-29 Haziran 2008 / www.philadelphiaindependentfilmfestival.com

FIDMarseille: 2-7 Temmuz 2008 www.fidmarseille.org